

**KATEDRA JĘZYKÓW
SPECJALISTYCZNYCH
ORAZ KOMUNIKACJI
MIĘDZYKULTUROWEJ**

Wydział Filologiczny UŁ

Łódź, dnia 6 sierpnia 2021

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Krawiec

Metafory konceptualne jako podstawowy schemat organizacyjny języka informatyki. Analiza terminologii z dziedziny 'cloud computing' (przetwarzania w chmurze)

Przedstawiona do oceny praca doktorska stawia sobie jako zasadniczy cel analizę terminologii z dziedziny tzw. *cloud computing* pod kątem występowania i roli metafor konceptualnych. Autorka formułuje zasadniczą tezę, iż tego typu metafory tworzą podstawowy schemat organizacyjny języka informatyki. Powyższa teza wraz dodatkowymi pytaniami badawczymi poddana została omówieniu w obszernej i wyczerpującej (liczącej 351 stron) rozprawie, składającej się ze wstępu, pięciu rozdziałów, podsumowania, streszczenia w języku polskim oraz bibliografii.

Już na początku niniejszej recenzji należy podkreślić, że problematyka poruszona w rozprawie jest niezwykle istotna i aktualna. Podjęte przez Autorkę zagadnienie daje szansę na lepsze zrozumienie mechanizmów tworzenia oraz interpretacji dyskursu informatycznego. Autorka stanęła przed niełatwym zadaniem gdyż jest to problematyka o charakterze interdyscyplinarnym, pozostająca w kręgu zainteresowań językoznawców, zwłaszcza kognitywnych, badaczy dyskursu specjalistycznego, terminologów, jak również specjalistów z branży informatycznej.

Struktura pracy jest logiczna i przejrzysta. Pierwsze trzy rozdziały dobrze przygotowują grunt pod prezentację wyników analiz, przynosząc przegląd i krytyczne omówienie zagadnień kluczowych z punktu widzenia tematyki oraz celów rozprawy: teorie terminologiczne, języki specjalistyczne oraz metafory konceptualne. Dobrym pomysłem było omówienie kwestii

metodologicznych oraz danych korpusowym w osobnym rozdziale (4). Obszerny rozdział 5 prezentuje i omawia uzyskane wyniki badań. Jak widać z powyższego krótkiego omówienia, konstrukcja pracy jest spójna i metodologicznie poprawna: od zagadnień bardziej ogólnych do szczegółowych, od krytycznego przeglądu literatury i syntezy poglądów, do samodzielnej analizy wybranego materiału.

W Rozdziale I Autorka omawia bogatą literaturę związaną z pojęciem terminologii. Słusznie zrezygnowano z wyczerpującego omówienia tak obszernej tematyki na rzecz syntetycznego ukazania ewolucji jaką przeszła terminologia, w sensie odrębnej dyscypliny naukowej, z naciskiem położonym na najnowsze nurty kognitywne i komunikacyjne. Podoba mi się różnorodność źródeł wybranych do omówienia poruszanych zagadnień. Autorka nie zamyka się w kręgu literatury angielskojęzycznej. Sięga, na przykład, po klasyczne teksty Wüstera cytując obficie z języka oryginału, aby ukazać początki systematycznego i naukowego podejścia do terminologii. Czerpie również obficie z dorobku polskich badaczy, zwłaszcza warszawskiej szkoły terminologicznej. Dyskusja jest rzetelna, a jednocześnie krytyczna. Autorka zręcznie i z erudycją ukazuje złożoność perspektyw oraz zasadnicze spory wokół rozumienia pojęć kluczowych dla kształtującej się dyscypliny naukowej. Wydaje się, że w zakończeniu tego rozdziału, można było jedynie dobitniej i wyraźniej zaznaczyć oraz uzasadnić wybór teorii terminu jaką Autorka uznaje za najodpowiedniejszą dla swoich celów.

Rozdział II pracy koncentruje się na problematyce języków specjalistycznych. Doktorantka ponownie stanęła przed niełatwym zadaniem odniesienia się, nie tylko do niezmiennie obfitej, wielojęzycznej literatury, ale i ogromnej różnorodności terminologicznej narosłej wokół samego pojęcia języków specjalistycznych. Już we wstępie rozdziału, objaśnia meandry semantyczne takich terminów jak *specialized*, *special* czy *specialist*, opowiadając się za tym ostatnim jako określeniem antropocentrycznym, podkreślającym, iż obiektem analizy jest język specjalistów rozumiany jako idiolekt określonych ekspertów. Zabrakło tu jednak eksplicytnego odniesienia się do badanego w pracy języka informatycznego i ogólniejszej refleksji uwzględniającej funkcjonowanie języków specjalistycznych na różnych poziomach komunikacji, nie tylko pomiędzy ekspertami (ale np. na poziomie *komunikacji expert to semi-expert*).

Omawiając genezę i rozwój badań nad językami specjalistycznymi, Autorka przyjmuje podział chronologiczny zaproponowany w pracach prof. Sambora Gruczy i koncentruje się na przeglądzie prac badaczy niemieckojęzycznych. Biorąc pod uwagę cel rozprawy, najistotniejsze jest oczywiście podejście komunikacyjno-kognitywne omówione, między

innymi na podstawie prac Baumanna. Ta część rozprawy pozostawia jednak pewien niedosyt. Wydaje się, że dyskusja mogła zostać wzbogacona o pojęcie dyskursu specjalistycznego, czy też dyskursu w kontekście określonej dyscypliny zawodowej (ang. *disciplinary discourse*) występującego w klasycznych pracach Swales'a oraz Bhatii. Zasadne byłoby przywołanie w tym kontekście znanego modelu analizy dyskursu zawodowego zaproponowanego w pracach Vijaya Bhatii (na przykład w monografii *Worlds of Written Discourse* z 2004), zwłaszcza w odniesieniu do trójwymiarowego modelu przedstawionego przez Autorkę w sekcji 2.2. Model Bhatii poza sferą przestrzeni tekstualnej, socjokognitywnej (obejmującej wiedzę oraz praktykę zawodową) wskazuje na przestrzeń wiedzy społecznej i pragmatycznej.

Bhatia nie koncentruje się wprawdzie na terminach, ale odwołuje się, m.in. do pojęcia gatunku specjalistycznego oraz pojęć pokrewnych (wiedza gatunkowa, tożsamość gatunkowa) w celu objaśnienia zróżnicowania w obrębie występowania pewnych cech charakterystycznych dla wyrażeń specjalistycznych, takich jak, na przykład monoreferencyjność czy brak zabarwienia emocjonalnego. Niemniej model przyjęty w rozprawie został dobrany w sposób zasadny, dobrze dopasowany do celów oraz założeń rozprawy. Przyjęta konstrukcja rozdziału stanowi świetny punkt wyjścia do nakreślenia charakterystyki badanego języka specjalistycznego w 3 obszarach: 1) mechanizmów (również morfologicznych) tworzenia się charakterystycznych wyrażeń specjalistycznych (terminologicznych); 2) wiedzy specjalistycznej; oraz praktyki zawodowej. Omówienie tych zagadnień zostało przeprowadzone kompetentnie i klarownie posiłkując się aktualną i zróżnicowaną literaturą oraz czerpiąc liczne przykłady z własnego materiału badawczego.

W kontekście wiedzy specjalistycznej ciekawym wątkiem mogłoby być nawiązanie do roli sztucznej inteligencji w badanym obszarze 'cloud computing', zaś omówienie praktyk (procesów) zawodowych zyskałoby na włączeniu klasycznych pojęć 'społeczności zawodowej' czy też 'społeczności dyskursu' (odpowiednio w j. angielskim 'professional community' oraz 'discourse community') znanych z prac Johna Swales'a.

Rozdział 3 przynosi omówienie fundamentalnych dla rozprawy pojęć metafory konceptualnej, amalgamatu pojęciowego oraz przestrzeni mentalnych usytuowanych w kontekście znanych teorii Georga Lakoffa i Marka Johnsona oraz Fillmore'a i Fauconnier. Doktorantka kreśli zwięzły rys historyczny poczynając, od klasycznych prac Arystotelesa, poprzez prace Locke'a czy Nietzschego, aż do bardziej współczesnych koncepcji Richardsa, Blacka oraz Gibbsa. Sporo miejsca zajmuje naturalnie teoria Lakoffa i Johnsona stawiająca w centrum metaforę konceptualną. Podoba mi się sposób w jaki Autorka łączy te treści z tematyką rozprawy

korzystając z konkretnych przykładów zaczerpniętych z dyskursu 'cloud computing' tym samym sygnalizując zasadność podejmowanych zagadnień. Rozdział ten jest bardzo istotny dla odpowiedniej recepcji części empirycznej rozprawy. Dobrze się stało, że został napisany w sposób jasny, czytelny i wyczerpujący, odpowiedni dla celów analiz, których wyniki omówiono w rozdziale 5. To samo można z pewnością powiedzieć o całej części teoretyczno-przeglądowej rozprawy. Autorka stosuje wewnętrzne odniesienia dzięki czemu rozdziały te są wzajemnie powiązane tworząc zwartą, logiczną i spójną całość.

Jak już wyżej wspomniałem, rozdział 4 poświęcono zasadnie kwestiom metodologicznym. Na wstępie, uszczegółowiono cele rozprawy oraz wyodrębniono hipotezy badawcze w formie dodatkowych pytań badawczych. Doktorantka łączy perspektywę językoznawstwa kognitywnego z metodologią lingwistyki korpusowej, połączenie mające już swoją tradycję badawczą znaną w Polsce głównie z prac prof. B. Lewandowskiej-Tomaszczyk. Wybór jest sensownie umotywowany i wydaje się dobrze odpowiadać przyjętym celom i hipotezom badawczym.

Osobną sekcję poświęcono przygotowanym przez Autorkę danym do analizy. Jest to korpus monogatunkowy obejmujący 10 podręczników dotyczący badanej dziedziny 'cloud computing', liczący 900 tys wyrazów. Taka konstrukcja danych ma oczywiście swoje słabości i ograniczenia. Daje dość homogeniczny obraz języka, zawężony do pojedynczego gatunku tekstów o charakterze szkoleniowym, a więc komunikujący wiedzę ekspercką w sposób monologiczny, uwarunkowany określonymi konwencjami genologicznymi. Ponadto, opis danych nie daje odpowiedzi na kwestię autorstwa podręczników i potencjalnego niebezpieczeństwa przewagi pojedynczego stylu autorskiego. Informację taką znajdziemy dopiero na str. 325. Wynika z niej, że jeden z autorów pojawia się w 3 publikacjach, a kolejny w dwóch. Niemniej trzeba wziąć pod uwagę ograniczony dostęp do autentycznych i autoryzowanych tekstów tej dość wąskiej specjalności w obrębie dyskursu IT. Zebrany korpus ma więc charakter oportunistyczny i jako taki może być zaakceptowany jako źródło informacji o badanej odmianie języka.

Pieczołowicie i drobiazgowo przedstawiono wykorzystaną w pracy metodologię identyfikacji, interpretacji oraz wyjaśnienia obecności analizowanych metafor. Jej poszczególne etapy są dla mnie logiczne i spójne, dają rękojmię wiarygodności uzyskanych wyników. Gwoli formalności, warto zauważyć, że nie jest to, jak twierdzi Autorka na str. 119 typowe badanie 'corpus-driven' (sterowane korpusem). Z opisu poszczególnych etapów analizy, wynika, że narzędzie korpusowe (do analizy konkordancji) zostało wykorzystane na etapie 3 do weryfikacji

zidentyfikowanych i wyekscerpowanych z tekstów jednostek o potencjale metaforycznym. Wskazane jako etap 1 czytanie całego materiału korpusowego nie jest praktykowane w analizach korpusowych (poza może niektórymi badaniami wspomagany korpusowo, tzw. *corpus-assisted*). Nie jest to oczywiście zarzut. Autorka przekonująco łączy procedurę identyfikacji metafor z elementami badania korpusowego. Umiejętnie dobiera metody i narzędzia do swoich celów.

Najważniejszy dla całej rozprawy jest rozdział piąty w którym najpełniej widoczne jest umiejętne połączenie wymiaru teoretycznego z praktycznym. Rozdział ten został zorganizowany bardzo czytelnie wokół hierarchicznej prezentacji głównych oraz podrzędnych metafor konceptualnych. Każda sekcja ogniskuje się na danej metaforze rozpoczynając od przedstawienia danych statystycznych dotyczących częstotliwości występowania form wyrazowych realizujących wspólne znaczenie metaforyczne. Daje to czytelnikowi obraz zróżnicowania leksykalnego w obrębie określonej metafory konceptualnej oraz pewne wyobrażenie odnośnie jej dominacji lub peryferyjności w języku informatycznym. Prezentacja danych mogłaby chyba zyskać na klarowności gdyby zastosowano lematyzację tekstu. W tabeli 34 na str. 308 można było również dodać dane dotyczące frekwencji występowania analizowanych metafor umożliwiające czytelnikowi szybsze ustalenie które z nich występują najczęściej, a które najrzadziej w analizowanych tekstach. Ogromną zaletą tej części pracy są niemniej liczne (prawie 900), dobrze dobrane przykłady zaczerpnięte z korpusu, ilustrujące wnikliwy wywód Autorki ściśle powiązany z aparatem pojęciowym omówionym w rozdziałach teoretycznych. Całość wieńczą bardzo rzetelnie przygotowane wnioski odpowiadające precyzyjnie na postawione pytania badawcze. Wyniki uzyskane przez Doktorantkę w znaczący sposób poszerzają nasze rozumienie mechanizmów tworzenia i interpretacji języka informatycznego w zakresie tzw. cloud computing wypełniając znaczącą lukę w literaturze przedmiotu.

Warto podkreślić, iż rozprawa została napisana bardzo dobrą akademicką angielszczyzną i jest starannie dopracowana pod względem edytorskim. Drobne i nieliczne usterki edytorskie (np. na stronie 62 "It his regard...", "metaphoricy", "a quantitative analysis on..." na str. 129, "did not labelled" na str. 136). Bibliografia na którą powołuje się w rozprawie Doktorantka jest obszerna (liczy ponad 450 pozycji) i wysoce reprezentatywna dla omawianych zagadnień (z istotniejszych pozycji nieuwzględnionych przez Autorkę można wspomnieć prace Bhatii i Swalesa).

Praca Pani mgr Magdaleny Krawiec pt. *Metafory konceptualne jako podstawowy schemat organizacyjny języka informatyki. Analiza terminologii z dziedziny 'cloud computing' (przetwarzania w chmurze)* **zdecydowanie spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim i może być podstawą dopuszczenia jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.** Praca, po wprowadzeniu pewnych modyfikacji redakcyjnych, powinna zostać opublikowana. Biorąc pod uwagę wskazane w recenzji zalety rozprawy **wnioskuję o jej wyróżnienie.**

dr hab. prof. UŁ Stanisław Goźdz-Roszkowski